

KS. WOJCIECH BARAN, Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej
<https://orcid.org/0000-0002-3049-0050>
wojciechdariusz@gmail.com

JESZCZE RAZ O RĘKOPISIE MS 104 Z ARCHIWUM I BIBLIOTEKI KRAKOWSKIEJ KAPITUŁY KATEDRALNEJ

STRESZCZENIE: W 2015 Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk na łamach „Naszej Przeszłości” opublikowali artykuł poświęcony rękopisowi Ms 104 (140) przechowywany w Archiwum i Bibliotece Krakowskiej Kapituły Katedralnej. Ponowna analiza kodeksu wykazała jednak, że w artykule tym znalazły się pewne nieścisłości i braki dotyczące opisu kodykologicznego manuskryptu. Niniejszy tekst ma na celu przedstawienie pełnej analizy kodykologicznej i tekstowej omawianego manuskryptu.

SŁOWA KLUCZOWE: Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej, Ms 104, Andreas de Santacroce, Dialogus Latinorum cum Graecis, Acta Latina Concilii Florentini, kodykologia, XV wiek.

YET AGAIN ABOUT THE MANUSCRIPT MS 104 FROM THE ARCHIVES OF THE KRAKÓW CATHEDRAL CHAPTER AT WAWEL CASTLE

ABSTRACT: In 2015, Karolina Rybska-Bąk and Łukasz Bąk published an article in “Nasza Przeszłość” about the manuscript Ms 104 (140) stored in the Archives and the Library of the Kraków Cathedral Chapter. However, a re-analysis of the codex showed that the article contained some inaccuracies and shortcomings regarding the codicological description of the manuscript. The present text aims to provide a full codicological and textual analysis of the manuscript in question.

KEYWORDS: Archives and Library of the Kraków Cathedral Chapter, Ms 104, Andreas de Santacroce, Dialogus Latinorum cum Graecis, Acta Latina Concilii Flontini, codicology, 15th century.

Translated by Ks. Wojciech Baran

W 2015 Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk na łamach „Naszej Przeszłości” opublikowali artykuł poświęcony rękopisowi Ms 104 (140) przechowywanemu w Archiwum i Bibliotece Krakowskiej Kapituły Katedralnej¹. W porównaniu z lakonicznym opisem przygotowanym w 1884 r. przez Ignacego Polkowskiego w jego „Katalogu rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej”², a także z marginalnymi wzmiankami na temat kodeksu pojawiającymi się w pracach Edwarda Potkowskiego³ oraz Tomasza Graffa⁴, opracowanie autorstwa Karoliny Rybskiej-Bąk i Łukasza Bąka stanowi cenny wkład w badania nad tym wyjątkowym zabytkiem piśmiennictwa kapitulnego. Autorzy, w swoim studium, prezentują rękopis wawelski oraz zawarte w nim teksty w kontekście historycznym, dostarczając tym samym najbardziej kompleksowego i do tej pory najpełniejszego opracowania naukowego tego obiektu. Należy jednak zaznaczyć, że publikacja ta zawiera pewne nieścisłości w zakresie opisu kodykologicznego, które niniejszy artykuł podejmuje się skorygować oraz uzupełnić.

Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk rozpoczynają swoją analizę kodykologiczną od opisu oprawy. Słusznie podają wymiary niefrezowanych desek oprawy, wynoszące $29 \times 21 \times 0,7$ cm, oraz zauważają, że górna deska została pionowo pęknięta w miejscu odpowiadającym śladom po zapięciach typu sztyftowego. Do ich opisu warto dodać, że skóra oprawy, choć obecnie ciemnobrązowa, pierwotnie miała odcień jasnobrązowy, co można zaobserwować na wewnętrznej stronie górnej deski. Krawędzie okładek noszą ślady ubytków, co może wskazywać na intensywne użytkowanie kodeksu.

Autorzy artykułu z 2015 roku błędnie jednak sugerują, że oprawa pierwotnie posiadała metalowe okucia⁵, które nie zachowały się do naszych czasów. W rzeczywistości brak jakichkolwiek śladów po tego typu elementach. Najprawdopodobniej doszło do błędnej interpretacji

¹ K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis Ms 104 z Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu*, „Nasza Przeszłość”, 2015, t. 124, s. 5-38.

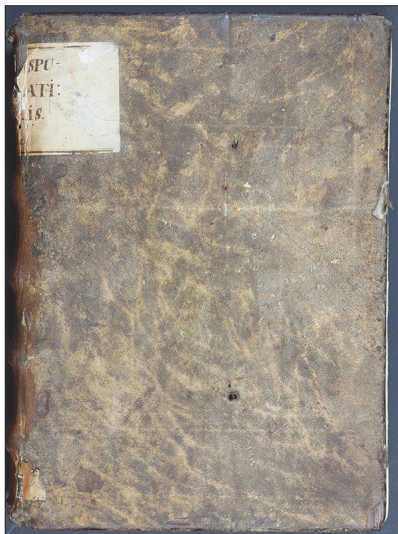
² I. Polkowski, *Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej. Część pierwsza. Kodexa rękopiśmienne 1-228*, Kraków 1884, s. 83.

³ E. Potkowski, *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984, s. 138.

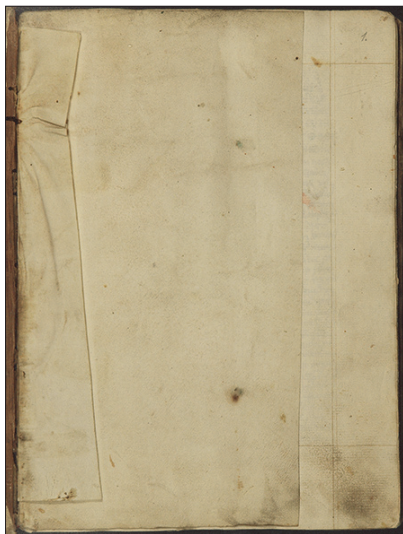
⁴ T. Graff, *Episkopat monarchii jagiellońskiej w dobie soborów powszechnych XV wieku*, Kraków 2008, s. 143.

⁵ K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis*, s. 7-8.

dwóch zachowanych otworów po zapięciach typu sztyftowego znajdujących się w środkowej części zwierciadła górnej deski, które odpowiadają dwóm analogicznym mocowaniom na tylnej okładzinie (Fot. 1). Paski spinające oprawę nie zachowały się.

Fot. 1. Okładzina górna

Fot. 2. Karta górna ochronna

Warto również podkreślić, że oprawa pochodzi z XV wieku i reprezentuje charakterystyczny dla tego okresu typ tzw. *alla greca*⁶, w którym brzegi desek wystają poza blok jedynie nieznacznie – w tym przypadku o około 2 mm z góry i dołu. Blok tekstowy, mający wymiary 28,5 × 21 cm, został zszyty przy pomocy pięciu irchowych zwieżów. Kapitałki ze sznurków były pierwotnie okryte skórą oprawy, okrycia te jednak uległy uszkodzeniu. Papierowy blok został ścięty ukośnie przy kapitałkach i zaokrąglony na rogach.

Na górnej części płaskiego grzbietu, pomalowanego na kolor brązowy, zachowała się pożółkła naklejka z ubytkami, zawierająca wydrukowaną

⁶ Dziękuję Agnieszce Perzanowskiej z Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej za zwrócenie mojej uwagi na ten fakt i pomoc w opisie oprawy. Por. *Oprawa grecka*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Kraków 1971, kol. 1699-1700.

inskrypcję identyfikującą zawartość kodeksu: *Dialogus <di>sputationum <L>ati<norum> cum Gr<aec>is*, uzupełnioną o ręczny dopisek: *Miscela<nea>*. Poniżej czwartego zwięzu znajduje się druga, zbrązowała naklejka z dawną sygnaturą 140, na której umieszczono nową, niewielką białą naklejkę z aktualną sygnaturą 104.

Wyklejki wykonano z papieru czerpanego z epoki; nie zawierają one filigranów. Na górnej wyklejce widoczny jest wykreślony schemat pisarski w układzie dwukolumnowym, natomiast na dolnej naklejono wąski, 5,4-centymetrowy pasek pergaminu, mający na celu wzmocnienie pękającej dolnej deski oprawy. Manuskrypt zawiera również dwie górne karty ochronne z pergaminu (k. I-II): pierwsza ma szerokość 4,5 cm, druga – 15,5 cm. Wspomniany pasek pergaminowy, przyklejony do dolnej wyklejki, pochodzi najprawdopodobniej z karty II, która posiada ubytek odpowiadający dokładnie jego szerokości. Z kolei karta I mogła pierwotnie stanowić tymczasową obwolutę kodeksu i została najprawdopodobniej przycięta podczas oprawiania bloku w deski (Fot. 2).

Kodeks posiada także pergaminową kartę ochronną dolną, oznaczoną jako k. 240, która jednak zawiera końcowy fragment bulli *Exultate Deo* – jej początek znajduje się na k. 238r – co wskazuje, że pełniła jednocześnie funkcję nośnika tekstu.

Opisywany rękopis istotnie stanowi papierowy sekstenion, jak trafnie zauważyli Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk⁷. W składce XIV występuje jednak anomalia konstrukcyjna: ostatnia karta została wycięta, co widoczne jest przy grzbiecie kodeksu. Nie wpływa to jednak na ciągłość tekstu, gdyż *Dialogus Latinorum cum Graecis* autorstwa Andrzeja z Santa Croce kończy się na karcie 167v, czyli na jedenastej karcie składki XIV, natomiast kolejny tekst – dzieło Jana Torquemady – rozpoczyna się na pierwszej karcie składki XV. Struktura składek przedstawia się następująco: I-XIII⁶⁺⁶ (k. 1-156), XIV⁶⁺⁵ (k. 157-167), k. 157 nie ma karty odpowiadającej, XV-XIX⁶⁺⁶ (k. 168-227), XX⁶⁺⁷ (f. 228-240), k. 240, pergaminowa, pełni funkcję dolnej karty ochronnej, lecz oznaczona została cyfrą arabską ze względu na zawarty na niej tekst (zakończenie bulli *Exultate Deo*). Między składekami I a II (k. 12-13) widoczne są pergaminowe zszywki górnych kart ochronnych, natomiast między składekami XIX a XX (k. 227-228) widoczna jest zszywka dolnej karty ochronnej. Reklamanty zachowały się na końcu składek

⁷ K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis*, s. 8.

IX, XV i XIX – odpowiednio na k. 108v, 119v oraz 227v (ostatni reklamant jest przycięty). Na ostatnich kartach verso składek III-XIII zachowały się kustosze, które prezentują się następująco: k. 36v: przycięty kustosz 3us, 48v: *quartus*, 60v: *quintus*, 72v: *sextus*, 84v: kustosz przycięty, 96v: *octavus*, 108v: *nonus*, 120v: *decimus*, 132v: *undecimus*, 144v: XII^{us}, 156v: XIII^{us}). Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk trafnie wskazują, że jedna z foliacji pochodzi z lat sześćdziesiątych XX wieku i umieszczona została na górnym zewnętrznym marginesie kart⁸. Należy jednak uściślić, że dotyczy to jedynie pierwszej części rękopisu – kart 1r-190r. Foliacja ta została sporządzona ręką księdza Kazimierza Figlewicza (1903-1983), wikariusza katedry wawelskiej, późniejszego kanonika kapitulnego oraz proboszcza katedry krakowskiej⁹. W obrębie kart 1r-190r występuje również druga foliacja, wykonana ołówkiem w górnej części kart, bliżej grzbietu. Natomiast kolejne karty – od k. 191r do 240r – zawierają trzecią, również ołówkową foliację, tym razem umieszczoną przy górnym zewnętrznym marginesie, wykonaną jednak inną ręką i w późniejszym okresie.

Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk wyróżnili w omawianym rękopisie dwa rodzaje filigranów¹⁰: Briquet 14785 (datowany na 1441 rok)¹¹ oraz Piccard 64784 (również z 1441 roku)¹². Filigran Briquet 14785 występuje wyłącznie w składce pierwszej (k. 1-12). Wbrew sugestii autorów artykułu z 2015 roku, znak ten nie jest podobny do filigranu Piccard 64784. Filigran Briquet 14785 przedstawia głowę wołu z kwiatem osadzonym na pręcie zbudowanym z dwóch równoległych linii, natomiast Piccard 64784 to głowa wołu z kwiatem na pręcie utworzonym z jednej linii. Mimo formalnego pokrewieństwa ikonograficznego, różnice w strukturze pręta wykluczają ich utożsamienie. Poza wspomnianymi filigranami, autorzy artykułu słusznie odnotowują również

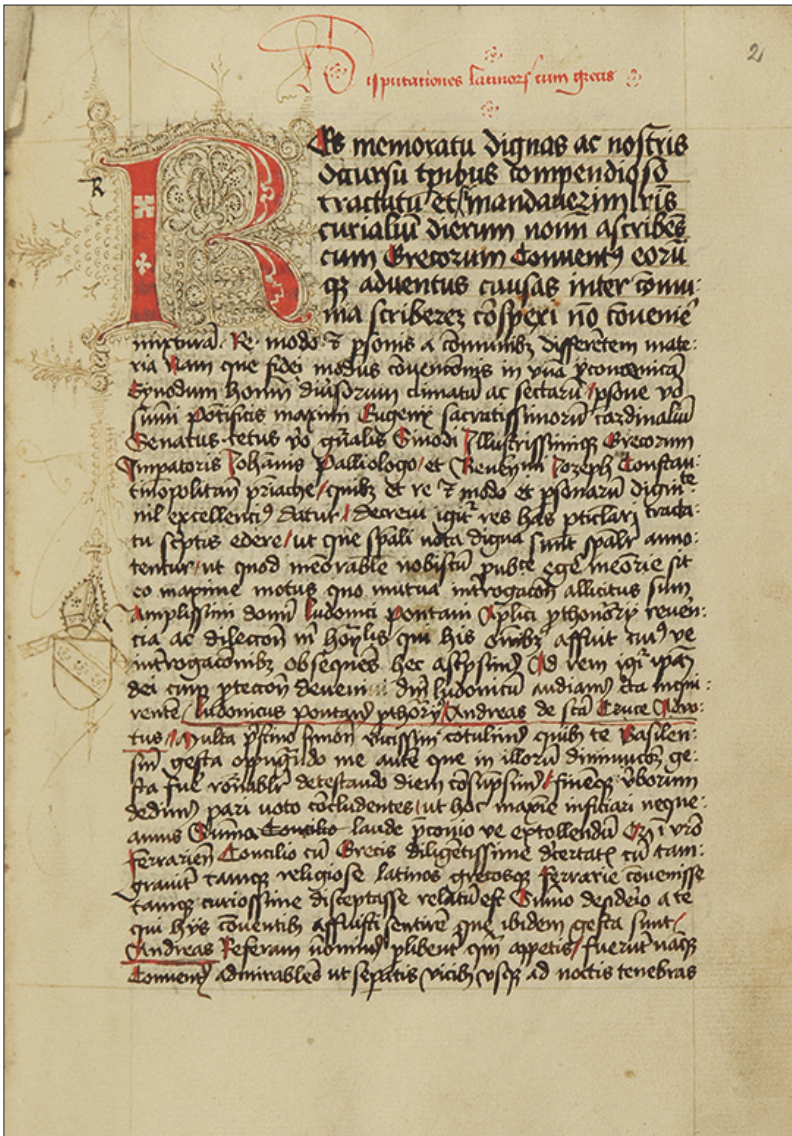
⁸ K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis*, s. 8.

⁹ Por. J. Bazydło, *Figlewicz Kazimierz*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, red. L. Bieliński et al., t. 5, Lublin 1989, kol. 177; *Figlewicz Kazimierz*, [w:] *Encyklopedia Krakowa*, red. J. Purchla, Kraków 2023, t. 1, s. 345a.

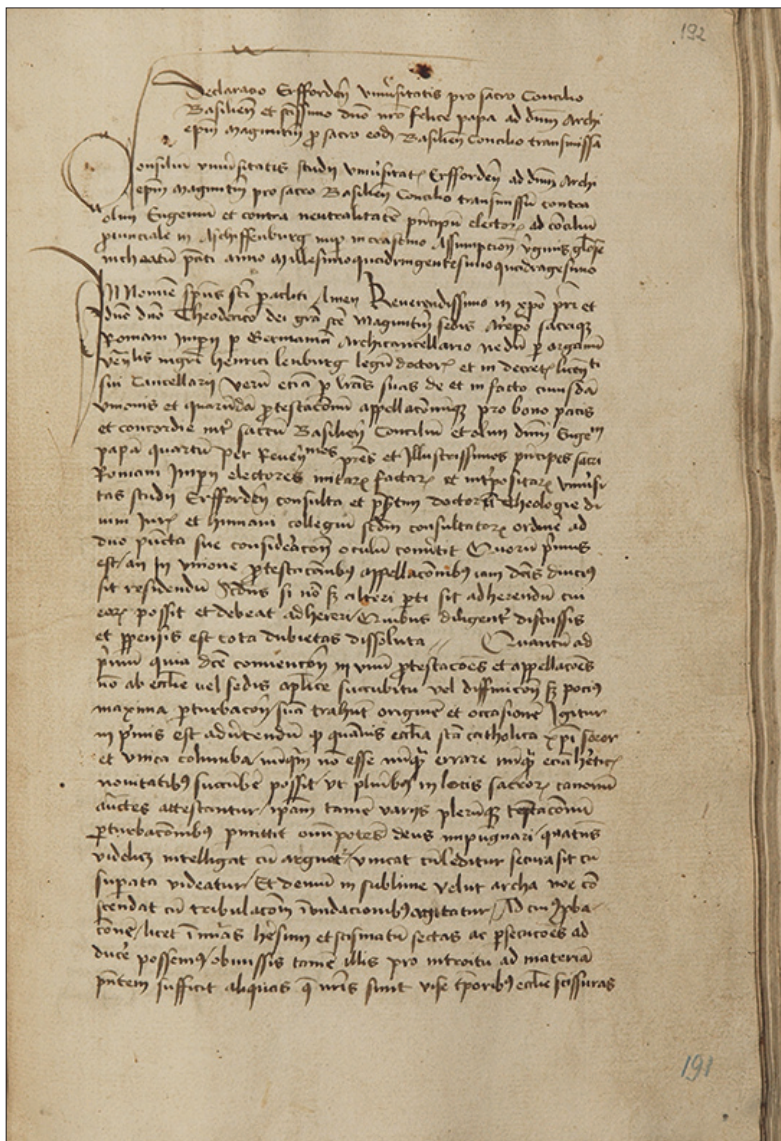
¹⁰ K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis*, s. 8-9.

¹¹ Por. C. M. Briquet, *Les filigranes: dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, 4 t., Paris 1907 (numery odwołują się do numerów filigranów).

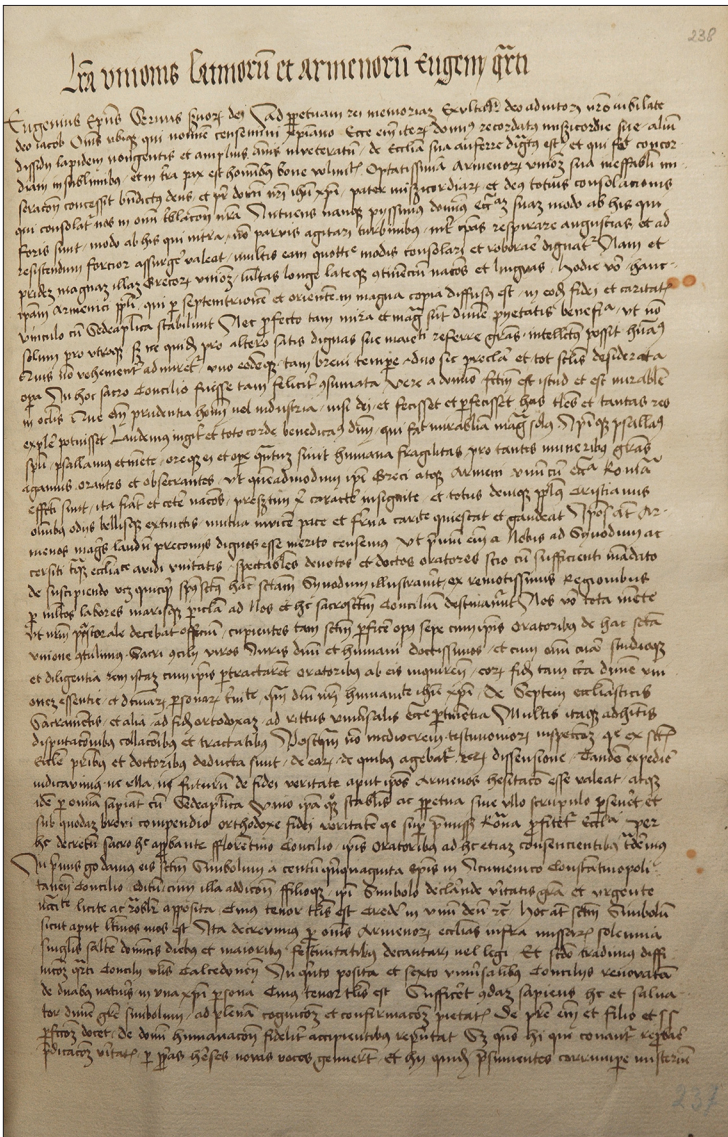
¹² Por. G. Piccard, *Die Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart*, 17 t., Stuttgart 1961-1997 (numery odwołują się do numerów filigranów).

Fot. 3. Przykład charakteru pisma pierwszego skryby
 wraz z inicjałem i wyrysowanym herbem Doliwa

Fot. 4. Przykład charakteru pisma drugiego skryby

Fot. 6. Przykład charakteru pisma czwartego skryby

obecność znaku wodnego w postaci całej sylwetki wołu. Nie precyzują jednak, o który wariant chodzi, ani nie podają dalszych szczegółów identyfikacyjnych. Ponowna, szczegółowa analiza filigranów zawartych w manuskrypcie umożliwiła wyróżnienie aż siedmiu różnych znaków wodnych, z których dwa odpowiadają głowie wołu z kwiatem (filigrany nr 1 i 4), kolejne dwa przedstawiają całego wołu (nr 2 i 3), jeden to wariant głowy wołu z wyszukany, złożonym kwiatem – charakterystyczny dla papierni w Europie Środkowej, zwłaszcza ziem polskich (nr 5), a pozostałe dwa znaki (nr 6 i 7) przedstawiają głowę wołu z gwiazdą, motyw również często spotykany w rękopisach z połowy XV wieku. Układ filigranów w manuskrypcie prezentuje się następująco: 1) k. 1-12: War. WZIS¹³ DE2220-Codst_74-77_76,229 (= Briquet 14785) (1441); 2) k. 13-52, 57-60: War. WZIS DE8100-CodTheol286_999 (1443-1446); 3) k. 53-56, 61-72, 85-108: War. WZIS DE3270-theol153_85 (XV w.); 4) k. 73-84: War. WZIS DE1935-Mscr.Dresd.M.26_228 (1440), słabo widoczny; 5) k. 109-191: Piekosiński¹⁴ 922 (1441); 6) k. 192, 203-215: War. WZIS NL8370-PO-76688 (1435); 7) k. 193-202, 216-239: War. WZIS DE2730-PO-75899 (1442).

Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk, podążając za ustaleniami Ignacego Polkowskiego, przyjęli, że rękopis został sporządzony przez trzech skrybów¹⁵, jednakże szczegółowa analiza paleograficzna pozwala wyróżnić cztery ręce.

Pierwszy skryba (Fot. 3) sporządził teksty zapisane na kartach 1v-190r, obejmujące *Dialogus Latinorum cum Graecis* Andrzeja z Santa Croce, dzieło Jana Torquemady oraz wypisy z Soboru w Konstancji. Drugi skryba (Fot. 4) odpowiada za teksty z kart 192r-235v (głównie fragmenty dokumentów soborowych i opinie uniwersyteckie), trzeci (Fot. 5) za krótkie fragmenty z tekstów soboru bazylejskiego na kartach 236v-237v, natomiast czwarty skryba (Fot. 6), błędnie utożsamiony przez wcześniejszych badaczy z drugim skrybą, zapisał bullę *Exultate Deo* (k. 238r-240v). Charakter pisma czwartego skryby znacząco odbiega od drugiego, zwłaszcza w zakresie formowania *punctus literarum*, wielkich liter *N, Q, P, S*, jak również minuskułarnych, zwłaszcza tych z łaskami: *b, d, h, p*.

¹³ <https://www.wasserzeichen-online.de/wzis/index.php> (dostęp: 02.10.2024).

¹⁴ F. Piekosiński, *Wybór znaków wodnych z XV stulecia. Zeszyt I*, Kraków 1896 (numery odwołują się do numerów filigranów).

¹⁵ I. Polkowski, *Katalog*, s. 83, K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis*, s. 8-9.

Pierwszy skryba (k. 2r-190r) pisał swój tekst w schemacie pisarskim $20,7 \times 13$, cm, kreśląc 34-38 wersów na kartę. Tekst zapisany jest pismem *Cursiva Antiquior/Cursiva Recentior Libraria* (war. Derolez¹⁶, Pl. 82), posiada wzmocnione na czerwono litery i znaki akapitu, a imiona autorytetów i nazwy dzieł przywoływanych w tekście, jak i imiona bohaterów zabierających głos w dyskusji, są podkreślone. Tekst był korektowany, o czym świadczą poprawki na marginesach. Tylko w tej części kodeksu znajdują się dekoracje: inicjały oraz rysunki, spośród których Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk omówili tylko pierwszy inicjał z k. 2r oraz rysunki herbu Doliwa¹⁷ i szkice sów i twarzy w kilku inicjałach¹⁸. Kwestia dekoracji tej części rękopisu jest jednak bogatsza. Wykonane w manuskrypcie inicjały można ułożyć zgodnie z następującą gradacją:

- 1) czerwony inicjał filigranowy z antenami <R>*es* wysokości 7-8 wersów na k. 2r na początku dzieła;
- 2) niebieski inicjał z czerwonym filigranem <D>*ilecto* wysokości 2 wersów z czerwonym filigranem i antenami na początku listu do Atanazego, wchodzącego w skład dzieła Andrzeja z Santa Croce;
- 3) czerwone inicjały z antenami i rysunkami w środku wysokości 3 wersów: <C>*um* na k. 5r i <E>*ugenius* na k. 5v z wyrysowaną w środku sową, <C>*um* z wyrysowaną w środku twarzą na k. 10v, <O>*rdine* na k. 12 r z motywem liściastym w środku, <A> na k. 12v z wzmocnionymi literami wewnętrznymi, <A>*d* na k. 14r z wyrysowaną w antenie twarzą i zakończony herbem Doliwa z mitrą (Fot. 7), <C>*atholicorum* na k. 10v z wyrysowaną w środku twarzą, <Q>*uamvis* wysokości 2 wersów z antenami i dekoracją figuralną w środku litery;
- 4) czerwone inicjały wysokości 2 wersów na początku nowych kolacji;
- 5) gdziekolwiek znajdują się także inicjały kaligraficzne w pierwszym wersecie wzmocnione antenami, np. k. 23r, 114r, 185v.

Przy niektórych inicjałach zachowane są reprezentanty i tak jest np. na k. 2r, 99v, 187r.

¹⁶ Por. A. Derolez, *The Palaeography of Gothic Manuscript Books. From the Twelfth of the Early Sixteenth Century*, Cambridge 2003 (numery odwołują się do numerów plansz).

¹⁷ Por. S. Górzynski, J. Kochanowski, *Herby szlachty polskiej*, Warszawa 1992, s. 50-51.

¹⁸ K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis*, s. 11-13.

14

An ne symboli cuius Conah lectu est. **And.** Comene videbant
 sed cum septime synodi legetur symbolum. **Curdus** librum la-
 tum exhibuit antiquissimu ubi in illo Conahio erit vbiunq filio
 q admittit. **Enod** ex antea Graeca **Wazimiana** hetur in il
 lo septimo Conahio **Sagma** illud fuisse explicatum et lectis pub
 licanibz inuentu est. **Rome** sedis locu tenes

Adrian ppe Rome (o petrus Abbas sancti Andre et **Sabe**. **Uta**
 napsus p' aarcha **Constantinopolita** hinc lectis **Exheim** exorsus
 est. **Exhe** **Andis**. **R. p.** **sinas** p'm nos videntes **sinas** pa-
 trum et intuentes eoz **Andis** et intuentes eozum maledictiones
 nullo modo admittit possunt illam aduom qua vos factis sum
 retat nisi hora impediatur ut nos audiam rusiones et raciones
 p. v. et auditis. v. v. p. aduent **Andis** mltitud p'm que ta-
 lum d hoc tendunt. **fatis** nos no e arismetias nec arafais
 sos ut **dephitica** dicta in modu **deducam** / si quod cum
 dicit veritate admittim quod ante **reponat** **recom** **And.**

Angline p' **dephitica** **defferat** **Impator** qui optat sine imperu
 q. quia symbolu septim conah p eos lectum no h' **dogma**
 filioq. et nos **hemus** cum illo verbo videtur ut et mo more
 legat. **int** **hetur** **hemus** **And.** **immut** **pa** ut legatur et p
ribum **im** **ad** **dato** **dogmate** **lectu** **est** / **quo** **lato** **And.** **Sic** **m**
gmt **Kurdus** **Sagma** **placet** ut breui vndeatur et **distinetim**
 ut nobis more gerant. videtur ut p nos **re** **relata** p **Notarios**
ad **scpta** **ausultent** **Impator** / **placet** ut **eris** **decimagna** **hora**
conema **And.** **Ambs** **expetis** **assungim** **in** **acti** **hora** **id** **xx** **pima**

Quarta Comend fuit
xx mensis Octobris

M hac optam collucta. **And** **conueniensim** **actus** **ve** **ex**
pectantibz **Colloren** **Quimo** **ponitio** **ducat** **hac** **vba** **collo**
adit **h** **duo** **tra** **sedme** **pp** **And** **demu** **vba** **d** **in** **epretem**
stilit **Collo** **Referam** **vba** **in** **latino** **ut** **form** **finemus** **tu** **ante**
in **grecom** **tribus** **hys** **tradues** / **si** **tame** **quid** **grecom** **explicat**
numero **no** **adimo** **meq** **facultate** **Impres** **intu** **duo** **p** **tuaz**
printate **pridie** **rephens** **extiti** **et** **p** **ut** **arbitre** **min** **debita**
volo **tu** **duce** **nisi** **opere** **plata** **in** **latino** **ad** **ad** **id** **greca** **finaa**
immar **And.** **suppe** **tame** **Impator** **ut** **ex** **expet** **ur** **utr** **uoz** **opus**

Fot. 7. Herb Doliwa i twarz wyrysowane w antenie inicjalu

Jeśli chodzi o rysunki, to na k. 2r znajduje się wykonany piórem herb Doliwa zwieńczony mitrą i krzyżem, który powtarza się na k. 14r w zakończeniu anteny inicjału. Z kolei na marginesach k. 1r i 10r wyrysowane są drobne czerwone kwiaty, a na marginesie k. 16r drobny czerwony liść. Kustosze na k. 48v i 96v wypisane są na tle kartuszy.

Drugi skryba (k. 192r-235v) pisał teksty pismem *Hybrida Libraria/Currens* (war. Derolez, Pl. 132). Na k. 192r-215r pisał w schemacie pisarskim wyznaczonym rylcem o rozmiarach 19,8 × 12,2 cm, natomiast na k. 216r-235v pisał w schemacie pisarskim o szerokości 11,5 cm (linie wertykalne) i linią horyzontalną oddalającą górny margines od brzegu karty o 3,5 cm. Pisarz często przekraczał prawy margines. Na karcie znajduje się 34-36 wersów, teksty zawierają jedynie inicjały kaligraficzne wypisane piórem na początku kolejnych tekstów (k. 192r, 199r, 201r, 208v), warty uwagi jest inicjał <S>*acrosancta* zachowany na k. 216r wysokości trzech wersów wraz z antenami i dekoracją florystyczną wewnątrz litery. W tej części kodeksu nie ma rubryk ani żadnych innych dekoracji.

Trzeci skryba (k. 236v-237v) pisał pismem *Hybrida Libraria* (war. Derolez, Pl. 134) na kartach z wyznaczonym polem pisarskim tak jak na k. 216r-235v, jednak w ogóle nie trzymał się tego schematu. Jego pismo scharakteryzować można jako *Hybrida Libraria* (war. Derolez, Pl. 134), a na karcie znajduje się 41-42 wersy.

Czwarty skryba (k. 238r-240v) używał kroju pisma *Cursiva Libraria* (war. Derolez, Pl. 94), nie miał wyznaczonego pola pisarskiego, na kartach znajdują się 45-46 wersów.

Autorzy przyczynku z 2015 r. nie wspominają o występujących w rękopisie notach i glosach. Poszczególni skrybowie poprawiali swoje teksty na marginesach, co widoczne jest np. na k. 3v, 119r, 185v. Z kolei wyróżnić można także ręce czytelników: jeden z nich zostawił po sobie znaczniki elementów traktatów i krótkie notatki na marginesach zapisane jasnym atramentem na marginesach, np. k. 168v, 202r, 237r, inny natomiast skreślił notatkę a na marginesie k. 10v.

Jeśli chodzi o proveniencję kodeksu, analizy Karoliny Rybskiej-Bąk i Łukasza Bąk wydają się słuszne. Swoje rozumowanie opierają o fakt występowania w kodeksie herbu Doliwa zwieńczonego infulą i krzyżem na k. 1r i 14r oraz noty proveniencyjnej zachowanej na wyklejce górnej: *Liber olim Koth decani Gneznensis*. Autorzy proponują tezę, że kodeks pierwotnie przygotowany był dla arcybiskupa gnieźnień-

skiego Wincentego Kota (1395-1448)¹⁹, o czym świadczyłby herb Doliwa z infułą w bloku tekstu. Prymas z kolei miał go przekazać swojemu bratu, Jakubowi Kotowi (+1478)²⁰, dziekanowi kapituły gnieźnieńskiej, o którym wspominałaby nota proveniencyjna zachowana na górnej wyklejce²¹. Za taką tezę przemawiałby także fakt, że wąska k. I stanowiła pierwotną obwolutę bloku kodeksu, gdzie występuje herb Doliwa z mitrą arcybiskupa Kota, a dopiero później dodano oprawę z desek, na której wyklejce znajduje się nota proveniencyjna dotycząca dziekana Kota. Nie wiadomo kto i kiedy przekazał kodeks do biblioteki kapitulnej w Krakowie. Kodeks nie posiada charakterystycznej sygnatury zapisanej cyframi rzymskimi z lat 90. XV w. zachowanej w wielu manuskryptach kapitulnych, z kolei naklejki z sygnaturami oraz z opisem zawartości zachowane na grzbiecie księgi pochodzą z XIX w. Ks. Ignacy Polkowski opisuje manuskrypt dopiero z końcem XIX w. i wspomina o numerze porządkowym 104²², co wydaje się być błędem drukarskim, gdyż na grzbiecie znajduje się naklejka z napisem, że kodeks nosił sygnaturę 140. Trwałym znakiem przynależności do zasobu biblioteki kapitulnej na Wawelu jest odbita na wyklejce górnej współczesna pieczęć Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej. Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk słusznie, jak się wydaje, odrzucają tezę o przekazaniu kodeksu do biblioteki kapitulnej w Krakowie przez kardynała Oleśnickiego i sugerują dwie hipotezy: kodeks trafił do Krakowa w wyniku wypożyczenia z Gniezna bądź został osobiście przekazany przez Jakuba Kota, który był także kanonikiem krakowskim. Skłaniałbym się raczej do hipotezy o przekazaniu kodeksu przez samego Jakuba Kota, widząc analogię do księgozbioru Tomasza Strzępińskiego (1398-1460)²³, profesora Akademii Krakowskiej, kanonika krakowskiego i gnieźnieńskiego, a następnie biskupa krakowskiego i arcybiskupa gnieźnieńskiego nominata, który swoje zbiory podzielił i przekazał m.in. zarówno do biblioteki kapitulnej w Gnieź-

¹⁹ Zob. S. H a i n, *Wincenty Kot. Prymas Polski (1436-1448)*, Poznań 1948, A. S w i e ż a w s k i, *Kot Wincenty*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, red. B. L e ś n o d o r s k i et al., t. 14, Wrocław 1968-1969 (odtąd: *PSB*), s. 450-452.

²⁰ Zob. I. S u ł k o w s k a - K u r a s i o w a, *Kot Jakub z Dębna*, [w:] *PSB*, s. 448.

²¹ K. R y b s k a - B ą k, Ł. B ą k, *Rękopis*, s. 13-16.

²² I. P o l k o w s k i, *Katalog*, s. 83.

²³ Zob. T. G r a f f, *Strzępiński Tomasz*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, red. F. G r y - l e w i c z et al., t. 19, Lublin 2013, kol. 1072-1073.

nie (np. Ms 165, Ms 166) jak i do biblioteki kapitulnej w Krakowie (np. Ms 65, Ms 125).

W kolejnej części swojego artykułu Karolina Rybska-Bąk i Łukasz Bąk omawiają zawartość tekstową kodeksu²⁴. Autorzy trafnie identyfikują dzieła, ukazują je swoim kontekście i wskazują na edycje źródłowe analizowanych tekstów rękopiśmiennych. Nie odnaleźli jednak edycji źródłowej pierwszego tekstu, który zajmuje prawie 70% objętości rękopisu, to znaczy *Disputationes Latinorum cum Graecis* Andrzeja z Santa Croce. Ten tytuł nie pochodzi jednak od samego Andrzeja, jak słusznie wskazuje Georg Hofmann, autor edycji źródłowej, dlatego też dzieło Andrzeja określa tekst mianem *Acta Latina Concilii Florentini* i tego tytułu użyto w poniższej rozpisce tekstów zachowanych w kodeksie. Ponadto autorzy nie wskazali nowszej edycji źródłowej Hermana Herrego traktatów koncyliarystycznych Uniwersytetu w Erfurcie (k. 192r-198v), w Kolonii (k. 199r-200v) i odwołali się jedynie do edycji starodrucznej. Nie przypisali także traktatu wiedeńskiego (k. 208v-215r) Narcissusowi Herzowi de Berching i nie odwołali się do nowszej edycji źródłowej Helmtua Weigela, nie wskazali także edycji źródłowej traktatu koncyliarystycznego ze środowiska paryskiego (k. 201r-208r) autorstwa mistrza Dionizego (de Sabrevoi?). Mankamentem artykułu z roku 2015 jest także brak incipitów i explicitów omawianych tekstów. Wspomniane braki zostaną uzupełnione w poniższej rozpisce tekstów zachowanych w kodeksie. W Ms 104 z Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej zachowane są następujące teksty²⁵:

k. 1r: vacuum, linearum schemate instructum.

k. 1v: [titulus] *Liber dialogi disputationis Occidentalium et Orientalium per dominum Andream de Sancta Cruce advocatum compsitus.*

1. k. 2r-167v: Andreas de Sanctacroce, *Acta Latina Concilii Florentini* (= *Disputationes Latinorum cum Graecis*)

Disputationes latinorum cum grecis [rubro in marg. sup.]. <Andreas.> – *Res memoratu dignas ac nostris occursu temporibus compendioso*

²⁴ K. Rybska-Bąk, Ł. Bąk, *Rękopis*, s. 17-27.

²⁵ Transkrypcja tekstów łacińskich zgodna z regułami przyjętymi w katalogu średniowiecznych rękopisów przechowywanych w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, por. *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, 11 t., Wratislaviae–Cracoviae 1980-2012.

tractatu et [in add. sup. l.] mandaverim litteris curialium dierum novum ascribens cum Grecorum conventus ... Ad rem igitur ipsam Dei cum protectione deveni [deveni a.c.] domini Ludovicum audiamus ita inquirentem Ludovics Pontanus prothonotarius, Andreas de Sancta Cruce advocatus ...><[k. 165r]... et quintus Ierosolimitanus salvus, videlicet privilegiis omnibus et qubuslibet eorum. Datum Florencie, in Sessione publica Sinodali in ecclesia maiori sollemniter celebrata, Anno Incarnacionis Dominice Millesimo quadrigentesimo tricesimo nono, pridie nonas Iulii [04.06.1439], pontificatus nostri anno nono etc. Deo gracias. Amen. [k. 165v] – Ego, Eugenius, catholice Ecclesie episcopus, ita diffiniciones subscripsi ...><[k. 166v]... Blondus. – Subscripciones Grecorum. Iohannes Paleologus in Christo Deo fidelis rex et imperator Romeorum ...><[k. 167r]... Georgius Cappadorius prothedicus drathemus subscripsi. – Hic debent esse episcopi Russie [alia manu]. [k. 167v] Constantinus, primus presbyter et vicarius Meldoblachie, subscripsi. ...><... Panthonius sacerdos, monachus et abbas sancti Pauli, subscripsi. Deo gracias. Andreas. – Copie [recte: Capiēs], scilicet hec frater optime, qui quidem etsi facundius, non tantum recte pene ...><... que publice gesta sunt continentur nulla mutata substancia. Vale. Ludovicus. – Et tu vale etc. Deo gracias.

Ed.: Andreas de Santacroce advocatus consistorialis, *Acta latina Concilii Florentini, quae edidit Georgius Hofmann*, Romae 1955, s. 25-266 (*Concilium Florentinum, Documenta et Scriptores*, Series B, 6). Edycja zawiera listę kodeksów, na podstawie których została wykonana. Kodeks kapitulny nie został uwzględniony w edycji.

2. k. 168r-186v: Iohannes de Turrecremata, Flores sententiarum beati Thomae de Aquino

– *Mandastis, reverendissime pater et domine prestantissime, domine Iuliane, dignissime presbiter et cardinalis, ut ea, que de summi pontificis pietate gloriosus doctor sanctus Thomas de Aquino sparsim in suis ponit operibus, in unum colligerem tractaculum ...><...per modum responsionum ordine debito [dempto a.c.] servato contextui. – Quescio prima est: utrum supra episcopos aliquis dandus sit superior in Ecclesia. Ad hanc quescione respondet sanctus Thomas affirmative ...><... Questio LXXIII^a est: utrum papa correctus a subditis possit aut debet corrigi per coercionem penalem. Respondet sanctus Thomas negative ...><... vel si non habet superiorem recurrat ad Deum, ut*

eum emendet, vel de meo subrahatur, hec ille. Deo gracias. Expliciunt flores sententiarum beati Thome de Aquino de auctoritate summi pontificis collecti per magistrum Iohannem de Turrecremata in Concilio Basiliensi. Anno domini Millesimo quadringentesimosimo tricesimo septimo [1437] ordinis [prela del.] predicatorum sacri palatii apostolici magistrum. Hec sunt, Pater reverendissime, etc.

Por. T. Kaepelli, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*. Vol. 3: I-S. Roma 1980, s. 31, nr 2714 – nasz manuskrypt jest wspomniany w wykazie Kaepellego. Ed.: *Summa conciliorum omnium ordinata, aucta, illustrata ex Merlini, Joverii, Baronii, Binii, Coriolani, Sirmundi Aliorumque Collectionibus, ac Manuscriptis aliquot seu Collegium Synodicum in sex classes distributum ... Editio recens...* Tomus Primus. Tres priores classes continens, Parisiis, Apud Fredericum Leonard, Typograph. Regium, via Iacobeae, sub signo Scuti Veneti, MDCLXXII cum privilegio regis, s. 87b-98a; *De Summi pontificis auctoritate flores sententiarum divi Thomae per Joannem cardinalem de Turrecremata Ord. Praed. co collecti, ac e' vetustissimo codice denuo in lucem editi, sub auspiciis eximii, ac egregii patris Sac. Theol. Magist. Fr. Josephi Mariae Pini...*, Mediolani, apud Benjamin de Sirturis haeredem Pacifici Pontii, & Piccaleae Impres. Archiepisc., Cum privilegio[, 1736].

3. k. 187r-190r: Decreta Concilii Constanciensis, Sessio 39 (I-III), 09.10.1417; Sessio 43 (III fragmentum), 21.03.1418

Decreta Concilii Constanciniensis. [Sessio 39] – Frequens generalium Conciliorum celebratio, agri dominici precipua cultura est ...><[k. 189r]... et publice nunciatur etc. Prohemium professionis fiendum per papam. – Quanto Romanus pontifex ...><[k. 189v]... De professione facienda per papam. – In nomine Sancte et individue Trinitatis ... a nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo [1417] iudicio etc. Ego .N. electus in papam ... et omnipotenti Deo pura mente et devota constancia super tali altari sinceriter offero in presentia talium. Et est actum etc. [Sessio 43] – De annatis.

De ecclesiis et monasteriis virorum dumtaxat, vacaturum et vacantibus ...><... et debitum huiusmodi successorem in beneficio non transeat. De beneficiis vero, que valorum XXIII^r florenum de camera con excedunt, nichil solvatur debitus omnibus preteriti temporis usque ad assumptionem Domini nostri communium servitorum et annatarum pro mediate relaxatis solventibus aliam infra sex menses a die publicationis.

Ed.: G. D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. 27, Venetiis 1784, kol. 1159-1162, 1179; *Dokumenty Soborów Powszechnych, tekst łaciński, grecki, arabski, ormiański, polski, układ i oprac.* A. Baron, H. Pietras, tłum. A. Baron et al., t. 3, Kraków 2007 (*Źródła Myśli Teologicznej*, 30) (odtąd: DSP 3), s. 210-220, 244.

k. 190v-191v: vacua, linearum schemate instructa.

4. k. 192r-198v: Consilium universitatis Erfordensis de legitimitate concilii Basiliensis, 16.08.1440

Declaracio Erfordensis universitatis pro sacro Concilio Basiliensi et sanctissimo domino nostro Felice papa ad dominum archiepiscopum Magnutiensem pro sacro eodem Basiliensi Concilio transmissa. – Consilium universitatis studii universitatis Erfordensis ad dominum archiepiscopum Magnutiensem pro sacro Basiliensi Concilio transmissu contra olim Eugenium et contra neutralitatem principum electorum ad concilium provinciale in Aschiffenburg nuper in crastino Assumptione Virginis gloriose inchoatum presenti anno millesimo quadringentesimo quadragesimo [16.08.1440]. In nomine Spiritus Sancti Paracliti. Amen. – Reverendissimo in Christo patri et domino, domino Theoderico Dei gracia sancte Magnutiensis sedis archiepiscopo sacrique romani imperii pro Germania Archicancellario nedum per organum venerabilis magistri Henrici Lenburg legum doctoris et decretorum licenciati sui cancellarii ...><... quia ipsius nobis et omnium populo christiano Christianus ipse pacis auctor concedat. Qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat. Amen.

Ed.: *Historia Universitatis Parisiensis Ipsius Foundationem, Nationes, Facultates, Magistratus, Decreta, Censuras & Ludicia in negotiis fidei, Privilegia, Comitata, Legationes, Reformationes ... autore Caesare Egassio Bulaeo ...*, tomus quintus, Parisiis, apud Petrum de Bresche, Typographum Reginae ordinarium & Bibliopolam juratum Universitatis Parisiensis; et Iacobum de Laize-de-Bresche, via Iacobeae e regione Sancti Benedicti, MDCLXX cum privilegio regis (odtąd: *Historia Universitatis Parisiensis* 5), s. 462-471; *Deutsche Reichstagakten unter Kaiser Friedrich III*, erste Abteilung, erste Hälfte, 1440-1441, ed. H. Herre, Gotha 1912, s. 437-450, nr 246 (*Deutsche Reichstagakten*, 1914, t. 15,1). W edycji wymieniono listę kodeksów, które posłużyły jako podstawa do jej opracowania; kodeks kapitulny nie został jednak w niej uwzględniony. W przeciwieństwie do zapisu zawartego w ana-

lizowanym manuskrypcie, edycja przygotowana przez Herrego wskazuje datę 9 sierpnia 1440 roku jako dzień wystawienia dokumentu.

5. k. 199r-200v: Consilium universitatis Coloniensis de concilio Basiliensi ad archiepiscopum Coloniensem, 10.10.1440

Universitas Coloniensis de neutralitate principum [in marg. sup.]. – Ad requestam reverendissimi in Christo patris ac domini, domini Theoderici Archiepiscopi Coloniensi etc. – Dum deputari nomine universitatis studii Coloniensi sicut prima facie poterant, non auditis particularibus motivis parcium, scisma presens in decencium visum est eis conveniendum in tribus propositionibus, quibus super hac generali requisicione respondendum est ...><... qui provocant iram Dei, quam a nobis peccatoribus avertat sua infinita misericordia et clemencia prestabilis super maliciam hominum ad salutem fidelium et gloriam nominis sui sancti in secula seculorum benedicti. Amen.

Ed.: *Historia Universitatis Parisiensis* 5, s. 460-426; *Deutsche Reichstagakten unter Kaiser Friedrich III*, erste Abteilung, erste Hälfte, 1440-1441, ed. H. Herre, Gotha 1912, s. 462-467, nr 254 (*Deutsche Reichstagakten*, 1914, t. 15,1). W edycji wymieniono listę kodeksów, które posłużyły jako podstawa do jej opracowania; kodeks kapitulny nie został jednak w niej uwzględniony.

6. k. 201r-208r: Dionisius (de Sabrevoi?), Tractatus de neutralitate principum

Tractatus de neutralitate principum magistri Dyonisii Parisiensis in sacra pagina doctoris [in marg. sup.]. – Quia nonnulli propter ignorantiam ac intuitu pietatis seu pacis in Dei Ecclesia ponende recusant aut satis differunt obedienciam prestare summo pontifici domino nostro Felici papa quinto ad neutralitatem et ad tercium locum accedere volentes ...><... quod fideles christiani ab olim Eugenio a papatu deposito et eius obediencia omnino deberent recedere et domino Felici pape quinto a Dei Ecclesia pro vero papa dato et publicato omni scrupulo sublato adherere et obedire. Explicit quidam brevis tractatus super obediencia prestanda sanctissimo domino nostro Felici pape quinto et super solutionem pociorum rationum per adversarios allevatarum per magistrum Dyonisium doctorem sacre pagine Parisiensis.

Ed.: *Historia Universitatis Parisiensis* 5, s. 450-460.

7. k. 208v-215r: Narcissus Herz de Berching, *Determinatio circa materiam unionis principum ad servandum neutralitatem inter Concilium Basiliense et Eugenium papam IV*, inter 06.12-1439-25.01.1440 *Tractatus Wiennesensis de neutralitate principum* [in marg. sup.]. – *Circa materiam unionis, quam inierunt reverendissimi patres et illustrissimi principes sacri Romani Imperii, electores ...><... sed in eo tamen secure inferiores iniantur suos superiores et simpliciores profectiones, in quo et ipsi noscuntur Christum ducem imitari. Amen.*

Por. J. Fijałek, *Mistrz Jakób z Paradyża i Uniwersytet Krakowski w okresie Soboru Bazylejskiego*, t. 1, Kraków 1900, s. 264, 322, 397, 400-401. Idem textus in cod. BJ 770, k. 253v-257r, BJ 1217, k. 138r-142v.

Ed. *Historia Universitatis Parisiensis* 5, s. 471-479; *Deutsche Reichstagakten unter König Albrecht II*, zweite Abteilung, 1439, ed. H. Weigel, Stuttgart 1935, s. 430-439, nr 229 (*Deutsche Reichstagakten*, 1935, t. 14). Edycja zawiera listę kodeksów, na podstawie których została wykonana. Kodeks kapitulny nie został uwzględniony w edycji.

k. 215v: vacuum.

8. k. 216r-235v: *Responsio Concilii Basiliensis de auctoritate cuiuslibet concilii generalis supra papam*, 11 IX 1432

Sequitur oratio Juliani cardinalis cogitanti [in marg. sup.]. – *Sacrosancta generalis synodus Basiliensis in Spiritu Sancto legitime congregata universalem Ecclesiam representans venerabilibus etc. – Cogitanti huic sacre generali Synodo Basiliensis in Spiritu Sancto legitime congregata, quid vobis venerabilibus Iohanni et Andree Tarentino et Collocensi archiepiscopis ...><... quod si fecerit prout suam sanctitatem decet ostendet nolle scisma in corpore nec Spiritum Sanctum contristabit, qui sibi et nobis vitam eternam donare dignetur. Amen.*

Ed.: G. D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. 29, Venetiis 1788 (odtąd: Mansi, 29), kol. 239-267; *Monumenta Conciliorum Generalium seculi decimi quinti ediderunt Caesareae Academiae Scientiarum Socii Delegati*, t. 2, Vindobonae 1878, s. 234-258. Idem textus in cod. BJ 414, k. 74v-86v; BJ 420, k. 163-189v, BJ 1237, k. 26r-37v.

k. 236r: vacuum.

9. k. 236v-237v: *Concilium Basiliensis, sessio 31, II (fragmentum)*, III, 24.01.1438

Decretum sessionis XXX prime Concilii Basiliensis de cassacione graciaram expectutinarum et promissione deinceps collacionis beneficiorum etc. Sacro sancta generalis Basiliensis sinodus etc. [II] – *Statuit et decrevit, ut Romanus Pontifex, qui pro tempore fuerit ...*><[k. 237r]... *ad qualificaciones infrascriptas observandas astringi.* [III] – *Sequitur qualificaciones et ordo in conferendi beneficiis per ordinarios de quibus supra tactum est. – Primo, cum per Generalis Concilii statuta sancte ordinatum existat ...*><... *quod si aliter fecerint per eorum superiores et capitula provincialia corrigantur et debitis puniantur et cetera.*

Ed.: Mansi, 29, kol. 160-165.

10. k. 238r-240v: Eugenius IV, Exultate Deo, Bulla unionis Armenorum, 22.11.1439 (Concilium Florentinum, Sessio 8)

Lettera unionis Latinorum et Armenorum Eugeny quarti [in marg. sup.]. – *Eugenius episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. – Exultate Deo adiutorii nostro, iubilate Deo Iacob* [Ps. 80,2]. *Omnes ubique, qui nomine censemini christiano. Ecce enim iterum Dominus recordatus misericordie sue ...*><... *Sedis Apostolice ordinacionibus et iussionibus fideliter obtemperare. Datum Florentie, in publica sessione sinodali, solemniter in ecclesia maiori celebrata, anno incarnationis Dominice millesimo quadringentesimo trecesimo nono, decimo kalendas Decembris* [22.11.1439], *pontificatus nostri anno nono.*

Ed.: *Epistolae pontificiae ad Concilium florentinum spectantes. Ps. 2, Epistolae pontificiae de rebus in Concilio florentino annis 1438-1439 gestis*, ed. G. Hofmann, Romae 1944, s. 123-138, nr 224 (*Concilium Florentinum, Documenta et Scriptores, Series A, 1/2*), DSP 3, s. 492-540.

Autorzy artykułu z 2015 roku nie określili jednoznacznie daty powstania omawianego kodeksu. Wiadomo jednak, że papier wykorzystany do sporządzenia manuskryptu pochodzi z lat 30. i 40. XV wieku, natomiast najmłodszy z zawartych w nim tekstów to traktat koncyliarystyczny Uniwersytetu Kolońskiego, datowany na 10 października 1440 roku. Data ta stanowi zatem termin *post quem* dla powstania całego kodeksu. Jeżeli przyjąć, iż manuskrypt został wykonany dla arcybiskupa Wincentego Kota, zmarłego w 1447 roku – co sugeruje umieszczony w księdze herb Doliwa zwieńczony mitrą – wówczas wspomniany rok należałoby uznać za termin *ante quem*. W świetle

tych przesłanek zasadne wydaje się zawężenie ram chronologicznych powstania kodeksu do lat 1441-1447.

Bernard z Chartres powiedział niegdyś, że jesteśmy jak karty siedzące na barkach olbrzymów. Słowa te miały podkreślać, iż nowe odkrycia naukowe nie powstają w próżni, lecz są wynikiem refleksji nad dorobkiem poprzedników. Ta myśl znajduje odzwierciedlenie również w przypadku niniejszego opracowania. Jego celem nie jest deprecjonowanie artykułu Karoliny Rybskiej-Bąk i Łukasza Bąka z 2015 roku. Przeciwnie – należy z uznaniem odnotować ich znaczący wkład w badania nad kodeksem Ms 104. To właśnie oni zaproponowali najbardziej prawdopodobne miejsce jego powstania jako pierwsi przeanalizowali wszystkie zawarte w nim dzieła w kontekście redakcyjnym oraz zwrócili uwagę na interesujące motywy dekoracyjne, m.in. sowy i ludzkie twarze pojawiające się w inicjałach. Niniejszy tekst ma na celu uzupełnienie i doprecyzowanie wybranych aspektów kodykologicznych, które nie zostały szczegółowo omówione we wspomnianej publikacji.

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne**Gniezno, Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie**

Ms 165, Ms 166

Kraków, Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej

Ms 64, Ms 104, Ms 125

Kraków, Biblioteka Jagiellońska

BJ 414, BJ 420, BJ 1237

Edycje źródłowe

Andreas de Santacroce advocatus consistorialis, *Acta latina Concilii Florentini, quae edidit Georgius Hofmann*, Romae 1955 (*Concilium Florentinum, Documenta et Scriptorum, Series B*, 6).

De Summi pontificis auctoritate flores sententiarum divi Thomae per Joannem cardinalem de Turrecremata Ord. Praed. co collecti, ac e' vetustissimo codice denuo in lucem editi, sub auspiciis eximii, ac egregii patris Sac. Theol. Magist. Fr. Josephi Mariae Pini..., Mediolani, apud Benjamin de Sirturis haeredem Pacifici Pontii, & Piccaleae Impres. Archiepisc., *Cum privilegio* [, 1736].

Deutsche Reichstagakten unter Kaiser Friedrich III, erste Abteilung, erste Hälfte, 1440-1441, ed. H. Herre, Gotha 1912 (*Deutsche Reichstagakten*, 1914, t. 15,1).

Deutsche Reichstagakten unter König Albrecht II, zweite Abteilung, 1439, ed. H. Weigel, Stuttgart 1935 (*Deutsche Reichstagakten*, 1935, t. 14).

Dokumenty Soborów Powszechnych, tekst łaciński, grecki, arabski, ormiański, polski, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, tłum. A. Baron et al., t. 3, Kraków 2007 (*Źródła Myśli Teologicznej*, 30).

Epistolae pontificiae ad Concilium florentinum spectantes. Ps. 2, Epistolae pontificiae de rebus in Concilio florentino annis 1438-1439 gestis, ed. G. Hofmann, Romae 1944 (*Concilium Florentinum, Documenta et Scriptorum, Series A*, 1/2).

Historia Universitatis Parisiensis Ipsius Foundationem, Nationes, Facultates, Magistratus, Decreta, Censuras & Ludicia in negotiis fidei, Privilegia, Comitua, Legationes, Reformationes ... autore Caesare Egassio Bulaeo ..., tomus quintus, Parisiis, apud Petrum de Bresche, Typographum Reginae ordinarium & Bibliopolam juratum Universitatis Parisiensis; et Iacobum de Laize-de-Bresche, via Iacobeae e regione Sancti Benedicti, MDCLXX cum privilegio regis.

Mansi D. G., *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. 27, Venetiis 1784.

Mansi G. D., *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. 29, *Venetii* 1788.

Monumenta Conciliorum Generalium seculi decimi quinti ediderunt Caesareae Academiae Scientiarum Socii Delegati, t. 2, *Vindobonae* 1878.

Summa conciliorum omnium ordinata, aucta, illustrata ex Merlini, Joverii, Baronii, Binii, Coriolani, Sirmundi Aliorumque Collectionibus, ac Manuscriptis aliquot seu Collegium Synodicum in sex classes distributum ... Editio recens... Tomus Primus. Tres priores classes continens, Parisiis, Apud Fredericum Leonard, Typograph. Regium, via Iacoba, sub signo Scuti Veneti, MDCLXXII cum privilegio regis.

Opracowania

Bazydło J., Figlewicz Kazimierz, [w:] *Encyklopedia katolicka*, red. L. Bieńkowski et al., t. 5, *Lublin* 1989, kol. 177.

Briquet C. M., *Les filigranes: dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, 4 t., *Paris* 1907.

Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur, 11 t., *Wratislaviae-Cracoviae* 1980-2012.

Derolez A., *The Palaeography of Gothic Manuscript Books. From the Twelfth of the Early Sixteenth Century*, *Cambridge* 2003.

Figlewicz Kazimierz, [w:] *Encyklopedia Krakowa*, red. J. Purchla, *Kraków* 2023, t. 1, s. 345a.

Fijałek J., *Mistrz Jakób z Paradyża i Uniwersytet Krakowski w okresie Soboru Bazylejskiego*, t. 1, *Kraków* 1900.

Graff T., *Episkopat monarchii jagiellońskiej w dobie soborów powszechnych XV wieku*, *Kraków* 2008.

Graff T., *Strzemiński Tomasz*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, red. F. Gryglewicz et al., t. 19, *Lublin* 2013, kol. 1072-1073.

Górzyński S., Kochanowski J., *Herby szlachty polskiej*, *Warszawa* 1992.

Hain S., *Wincenty Kot. Prymas Polski (1436-1448)*, *Poznań* 1948.

Kaepelli T., *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*. Vol. 3: I-S. *Roma* 1980.

Oprawa grecka, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, *Kraków* 1971, kol. 1699-1700.

Piccard G., *Die Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart*, 17 t., *Stuttgart* 1961-1997.

Piekosiński F., *Wybór znaków wodnych z XV stulecia. Zeszyt I*, *Kraków* 1896.

Polkowski I., *Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej. Część pierwsza. Kodexa rękopiśmienne 1-228*, *Kraków* 1884.

Potkowski E., *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, *Warszawa* 1984.

Rybska-Bąk K., Bąk Ł., *Rękopis Ms 104 z Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, „Nasza Przeszłość”*, 2015, t. 124, s. 5-38.

- Sułkowska-Kurasiowa I., *Kot Jakub z Dębna*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, red. B. Leśnodorski et al., t. 14, Wrocław 1968-1969, s. 448.
- Swieżawski A., *Kot Wincenty*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, red. B. Leśnodorski et al., t. 14, Wrocław 1968-1969, s. 450-452.

Źródła internetowe

<https://www.wasserzeichen-online.de/wzis/index.php> (dostęp: 20.05.2025).

Wykaz fotografii

- Fot. 1. Kraków, AiBKKK, Ms 104, okładzina górna z widocznymi dwoma śladami po zapięciu na sztyfty. Na okładzinie nie ma śladów po guzach i po okuciach.
- Fot. 2. Kraków, AiBKKK, Ms 104, k. I-II. K. I mogła stanowić pierwotną obwolotę kodeksu, zaś brakujący fragment k. II został przyklejony do dolnej wyklejki celem wzmocnienia deski w miejscu narażonym na złamanie.
- Fot. 3. Kraków, AiBKKK, Ms 104, k. 2r. Przykład charakteru pisma pierwszego skryby wraz z inicjałem i wyrysowanym herbem Doliwa.
- Fot. 4. Kraków, AiBKKK, Ms 104, k. 192r. Przykład charakteru pisma drugiego skryby.
- Fot. 5. Kraków, AiBKKK, Ms 104, k. 236v. Przykład charakteru pisma trzeciego skryby.
- Fot. 6. Kraków, AiBKKK, Ms 104, k. 238r. Przykład charakteru pisma czwartego skryby.
- Fot. 7. Kraków, AiBKKK, Ms 104, k. 148r. Herb Doliwa i twarz wyrysowane w antenie inicjału.

KS. WOJCIECH BARAN – ur. 1991, prezbiter archidiecezji krakowskiej, uzyskał doktorat z nauk teologicznych na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie w 2019 r. oraz dyplom ukończenia studiów postdoktoranckich z nauk religioznawczych w École Pratique des Hautes Études w Paryżu w 2023 r., od 2023 r. dyrektor Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej, od 2024 r. wykłada na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Interesuje się średniowieczną teologią, kodykologią i paleografią, edytuje średniowieczne źródła rękopiśmienne.

